

Var god dröj.

Om ett rekordsvårt
arbetsmarknadsläge
som stänger unga ute.

Innehåll

Förord	2
1. Tjänstesektorn en viktig väg in	3
2. Ännu en kris på arbetsmarknaden	4
2.1 Coronapandemin når Sverige	5
2.2 Svensk arbetsmarknad är starkt tudelad	8
2.2.1 Framgångsexemplet Tyskland	9
2.3 Att mäta ungdomsarbetslöshet	10
3. Riskfyllt att börja sitt arbetsliv utan arbete	12
4. Förslag för återhämtning och fler jobb	14
Källförteckning	16

Förord

Ännu en kris har med full kraft drabbat svensk ekonomi och arbetsmarknad. Svensk ekonomi föll med 8,6 procent under andra kvartalet och arbetslösheten steg till 9,3 procent. Tjänstesektorn är mycket hårt drabbad – en majoritet av alla korttidspermitterade är anställda i olika tjänstebranscher. Tuffast är läget för unga och för utomeuropeiskt födda.

Ungdomsarbetslösheten ökade mycket snabbt och nästan var tredje ung människa på arbetsmarknaden saknade arbete innan sommaren. Arbetslösheten bland unga höll dessutom i sig över sommaren och nästan 100 000 färre unga arbetade i juli och augusti 2020 än året innan. Pandemin har hittills slagit hårdare mot unga än vad finanskrisen 2009 gjorde. Ungdomsarbetslösheten är nu högre än någonsin, och dessutom bland EU:s högsta – endast Spanien och Grekland har större andel arbetslösa unga.

Bland utrikes födda är läget minst lika svårt. Arbetslösheten bland utrikesfödda är mer än tre gånger högre än bland inrikes födda, och är nära 20 procent under tredje kvartalet.

Metoden för att mäta arbetslöshet kritiserar emellanåt, men hur man än räknar är det alldeles för många unga och utrikes födda som inte kan hitta jobb.

Detta får allvarliga konsekvenser. Ökad risk för arbetslöshet och lägre inkomst senare i livet, konsekvenser för individens socioekonomiska utveckling samt risk för mental och fysisk ohälsa på sikt. Därför måste jobbskapandet öka, och jobben måste komma dessa grupper till del.

Almega vill se åtgärder som både hjälper ekonomin att återhämta sig och som särskilt hjälper unga och utrikes födda att hitta arbete. Vi föreslår bland annat sänkt tjänstemoms och sänkta arbetsgivaravgifter för unga, att Arbetsförmedlingen reformeras så att unga arbetslösa direkt får stöd att hitta utbildning eller arbete samt flera förslag för att unga ska få arbetslivserfarenhet. I kommunerna behöver företagsklimatet förbättras för att fler jobb ska skapas i mindre företag. Till sist behöver fler unga oavsett bakgrund bli redo för att möta arbetsmarknaden, genom stärkta initiativ att genomgå och klara gymnasiet. På så sätt underlättar vi för många att hitta sitt första arbete.

Rapporten har författats av Malin Sahlén på New Republic och Per Hammar, näringspolitisk expert på Almega.

Andreas Åström, näringspolitisk chef Almega

1. Tjänstesektorn en viktig väg in

Tjänstesektorn spelar en mycket viktig roll för unga och andra som ska etablera sig på arbetsmarknaden. Av totalt nära en halv miljon förvärvsarbetsande unga (16–24 år) är det drygt 40 procent, motsvarande ca 200 000 personer, som är anställda i branscher som brukar räknas till tjänstesektorn, som IT-branschen, bemanning, rese-, bevaknings-, fastighetservice- och kontorstjänster, utbildning, vård, omsorg, friskvård och kultur- och fritid.¹ Vanliga yrken bland unga inom dessa branscher är vårdbiträden, barnskötare, personliga assistenter, lager- och terminalpersonal, kundtjänstpersonal samt restaurang- och köksbiträden (många kök och restauranger är företagsrestauranger och tillhör tjänstebranschen).²

Kompetensföretag (bemanning, omställning och rekrytering) rekryterar i högre utsträckning än resten av arbetsmarknaden de som har svårare att hitta jobb, som utrikes födda och unga, enligt statistik från SCB. I bemanningsbranschen är 40 procent av de inhyrda konsulterna unga (15–29 år). Lika stor andel är utrikes födda. Branschen är den viktigaste vägen till kollektivavtalade jobb för unga och utrikes födda. Var fjärde konsult kommer direkt från arbetslöshet, och var femte direkt från studier.

Tjänstesektorn är viktig för utomeuropeiskt födda.³ Av en halv miljon förvärvsarbetsande arbetar mer än hälften i tjänstesektorn. Inom en del tjänstebranscher är utomeuropeiskt födda särskilt överrepresenterade, såsom inom omsorgen där 8–9 procent av alla arbetande utomeuropeiskt födda är anställda, samt inom rese-, bevaknings-, fastighetservice- och kontorstjänster.⁴ Inom ett antal yrken i tjänstesektorn är utrikes födda i majoritet. Det gäller hemservicepersonal, städare och tolkar.⁵ De vanligaste yrkena bland utomeuropeiskt födda är städare, undersköterskor och hemsjukvårdare samt vårdbiträden.⁶

Sammantaget har Almegas medlemmar och hela tjänstenäringen en mycket stor betydelse för såväl unga som för utrikes födda. Att tjänstenäringen har villkor som möjliggör jobbskapande och inte bromsar tillväxt är därför centralt för att förbättra för dessa grupper att hitta arbete och försörjning.

1 SCB, Anställda 16-64 år efter Yrke (SSYK 2012), ålder, år och näringsgren SNI 2007. 2014. Många som jobbar inom de så kallade välfärdsbranscherna jobbar i offentlig sektor, men de privata välfärdsföretagen har generellt högre andel såväl unga som utrikes födda anställda än offentlig sektor.

2 SCB, Anställda 16-64 år efter Yrke (SSYK 2012), ålder, år och näringsgren SNI 2007. 2014.

3 I den här rapporten kommer vi i möjligaste mån titta på personer födda utanför Europa snarare än födda utomlands i allmänhet. Detta för att koncentrera analysen till vår riktiga integrationsutmaning.

4 SCB, Förvärvsarbetsande efter näringsgren (SNI 2007). Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik.

5 SCB, Undersköterska är Sveriges vanligaste yrke. Yrkesregistret med yrkesstatistik. 2018.

6 SCB, Anställda (yrkesregistret) 16-64 år efter Yrke (SSYK 2012), år och födelseregion. Yrkesregistret med yrkesstatistik. 2014.

2. Ännu en kris på arbetsmarknaden

Ungdomsarbetslösheten i Sverige har varit hög länge. Inte sedan år 2001 har andelen unga arbetslösa understigit 15 procent, och varje ekonomisk kris drabbar unga hårt.⁷

Coronapandemin nådde Sverige när det första fallet konstaterades den 31 januari 2020.⁸ I mitten av mars rekommenderades alla som hade möjlighet att arbeta hemifrån, och under våren förbjöds allmänna sammankomster med fler än 50 personer, och gymnasie- samt vuxenundervisning övergick till distansundervisning.⁹

Sverige har inte stängts ned i samma utsträckning som andra länder, men en långvarig pandemi har ändå drabbat svensk ekonomi hårt. BNP föll med 8,6 procent mellan första och andra kvartalet i år.¹⁰ Det är ett brant fall, men inte lika brant som i många andra länder. Ekonomierna i Frankrike, Italien, Spanien och Portugal backade alla med 12–18 procent.¹¹

Däremot steg arbetslösheten snabbare i Sverige än i något annat EU-land under försommaren, och nådde i juni hela 9,3 procent.¹² Därutöver var mer än en halv miljon personer permitterade under våren.¹³

Svensk arbetsmarknad har på många sätt ett svårare utgångsläge än svensk ekonomi och har länge präglats av stora skillnader i sysselsättning och arbetslöshet mellan olika grupper. Under 2019 var arbetslösheten bland inrikes födda svenskar i åldrarna 25–54 år så låg som 2,6 procent. I gruppen utrikes födda i samma åldersgrupp var arbetslösheten 13,6 procent, och bland unga hela 20 procent.¹⁴

7 Isabelle Galter Schermer, "Ungdomsarbetslöshet". **Ekonomifakta**. 2020-09-15. Avser statistik på årsbasis.

8 Folkhälsomyndigheten, **Bekräftat fall i Jönköping av nya coronaviruset (2019-nCov)**. 2020-01-31.

9 Justitiedepartementet, **Förbud mot allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar med fler än 50 deltagare**, 2020-03-27; Folkhälsomyndigheten, **Lärosäten och gymnasieskolor uppmanas nu att bedriva distansundervisning**. 2020-03-17.

10 SCB, **BNP-indikatorn: Kraftig nedgång andra kvartalet 2020**. 2020.

11 Fredrik Haglund, "Coronakrisen: EU-ekonomin krympte med 12 procent". **Europaportalen**. 2020-07-31.

12 Fredrik Haglund, "Eurostat: Störst arbetslöshetsökning i Sverige". **Europaportalen**. 2020-07-31.

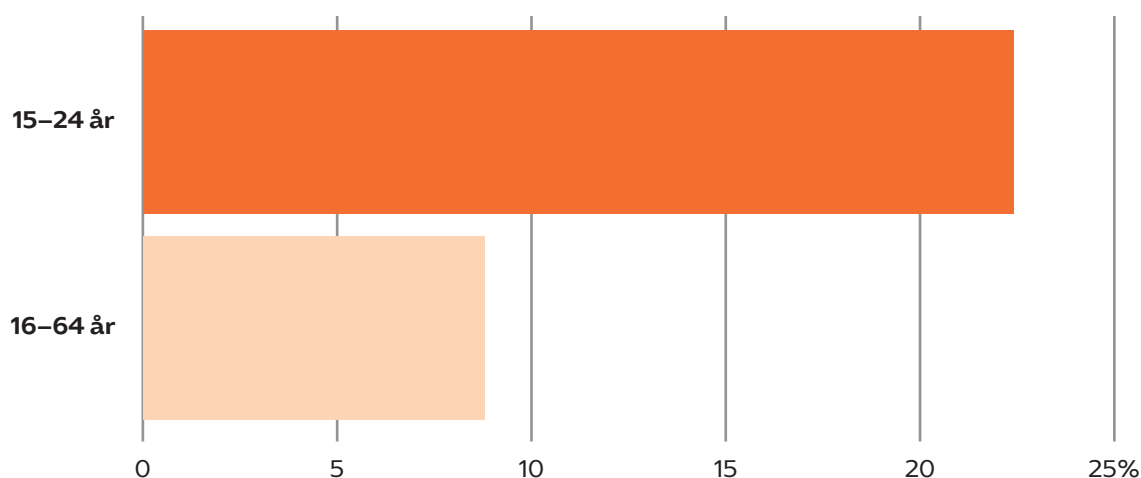
13 Almega, **Så kickstartar vi tjänstesektorn**. 2020

14 SCB, **Arbetskraftsundersökningarna**. 2019.

2.1 Coronapandemin når Sverige

Coronapandemins omedelbara ekonomiska effekter syntes tydligt för den som under mars och april 2020 befann sig på allmänna platser i större städer. Gatorna tömdes, restaurangstolarna gapade tomma, människor jobbade hemma. Personalrestauranger stängde, städabonnemang avbokades och resor ställdes in. Gymkedjor stängde.¹⁵ Tjänstebranscherna drabbades hårt: av 547 000 korttidspermitterade i Sverige jobbar omkring 367 000 i tjänstesektorn.¹⁶ Arbetslösheten bland såväl unga som hela befolkningen är drygt en tredjedel högre än under förra året och på försommaren passerade ungdomsarbetslösheten 30 procent. Under tredje kvartalet var ungdomsarbetslösheten 22,4 procent.¹⁷

Arbetslöshet (andel) under kvartal 3 2020 (SCB, AKU)¹⁸

Arbetslösheten har stigit snabbt i alla åldersgrupper under 2020, och nivån under försommaren var exceptionellt hög bland personer under 25 år. En högre ungdomsarbetslöshet var väntad under den här perioden eftersom unga ofta söker sommarjobb just då. Men arbetslösheten var fortsatt hög under juli och augusti, när många unga borde ha hittat ett sommarjobb. Hela 23 respektive 22,5 procent av alla unga var utan arbete i juli och augusti, jämfört med 16 respektive 16,2 procent under samma månader 2019.

¹⁵ Sandra Eriksson, "Träningskedja stänger ner alla sina gym på grund av corona". *Allt om Stockholm*. 2020-03-12.

¹⁶ Almega, *Så kickstartar vi tjänstesektorn*. 2020.

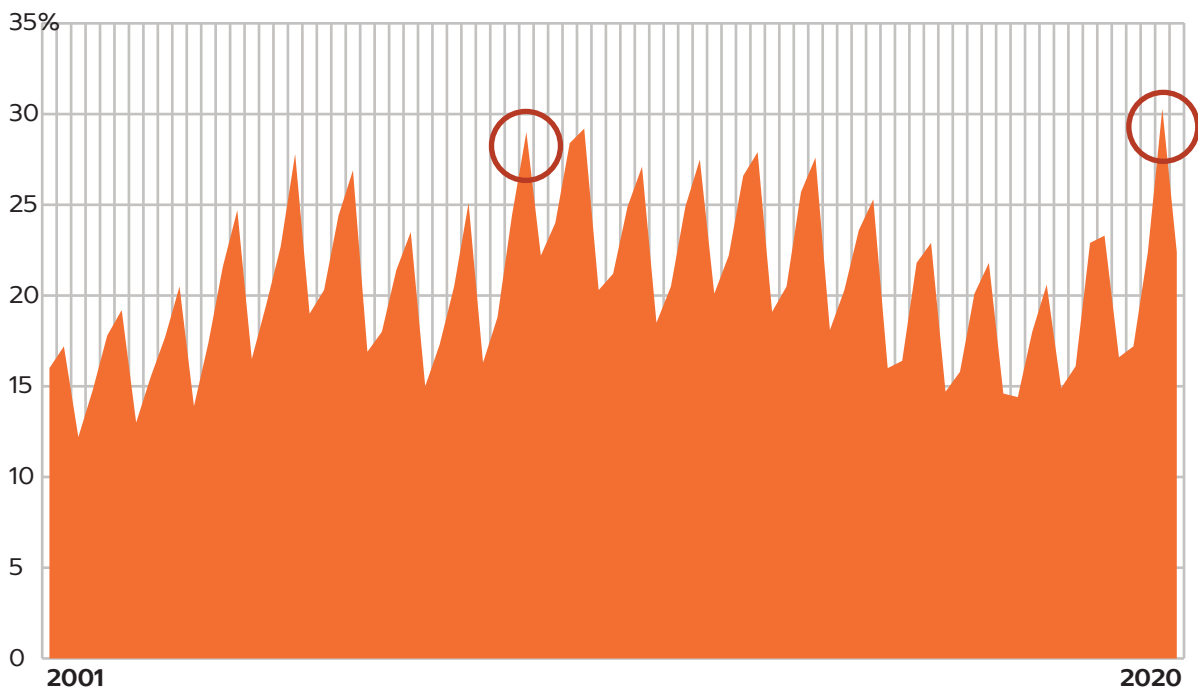
¹⁷ SCB, *Arbetskraftsundersökningarna*.

¹⁸ SCB, *Arbetskraftsundersökningarna*, Kvartal 3. 2020.

Statistiken reflekterar att antalet sommarjobb var betydligt färre i år, vilket innebär att många unga människors första möte med arbetsmarknaden försenades. Antalet sysselsatta personer mellan 15–24 år var hela 95 000 färre i juli 2020, relativt samma månad året innan.¹⁹ Sommaren 2020 var för många unga alltså en förlorad sommar vad gäller både arbetslivserfarenhet och viktiga inkomster.

Ungdomsarbetslösheten har varit hög under många år, och unga tenderar att drabbas hårt under ekonomiska kriser. Figuren nedan visar nivån på ungdomsarbetslösheten sedan 2001. Pandemin ser ut att ha slagit hårdare mot unga än vad finanskrisen 2009 gjorde, och ungdomsarbetslösheten under tredje kvartalet är högre än under något annat tredje-kvartal under perioden.²⁰

Högsta ungdomsarbetslösheten någonsin (15–24 år) (SCB, AKU) ²¹

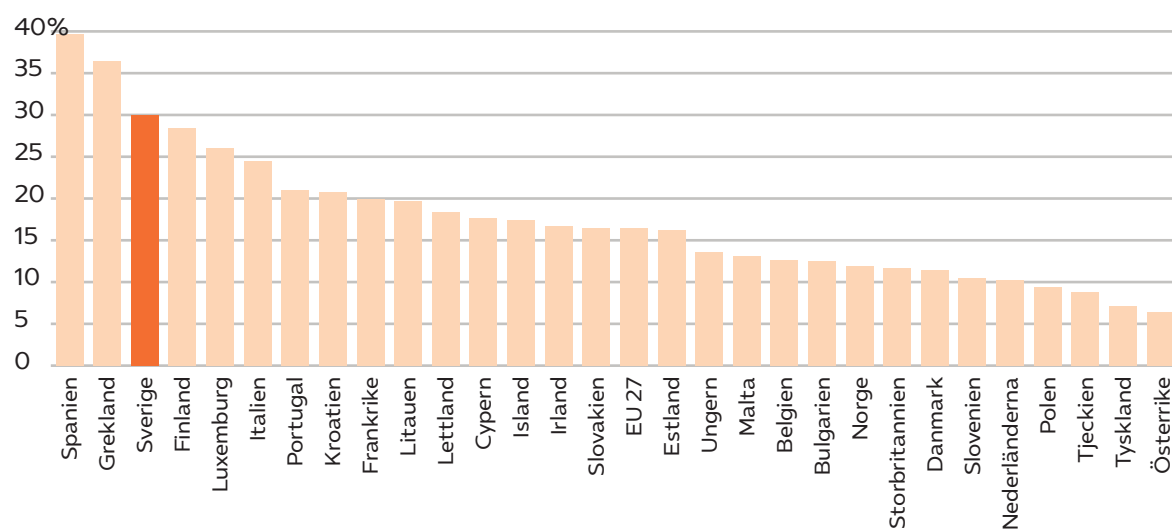
Dessutom är ungdomsarbetslösheten Sverige bland EU:s högsta. Endast Spanien och Grekland har en större andel ungdomar utan arbete (se nedan). (I diagrammet nedan används statistik för andra kvartalet, som är den senast tillgängliga hos Eurostat).

¹⁹ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

²⁰ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

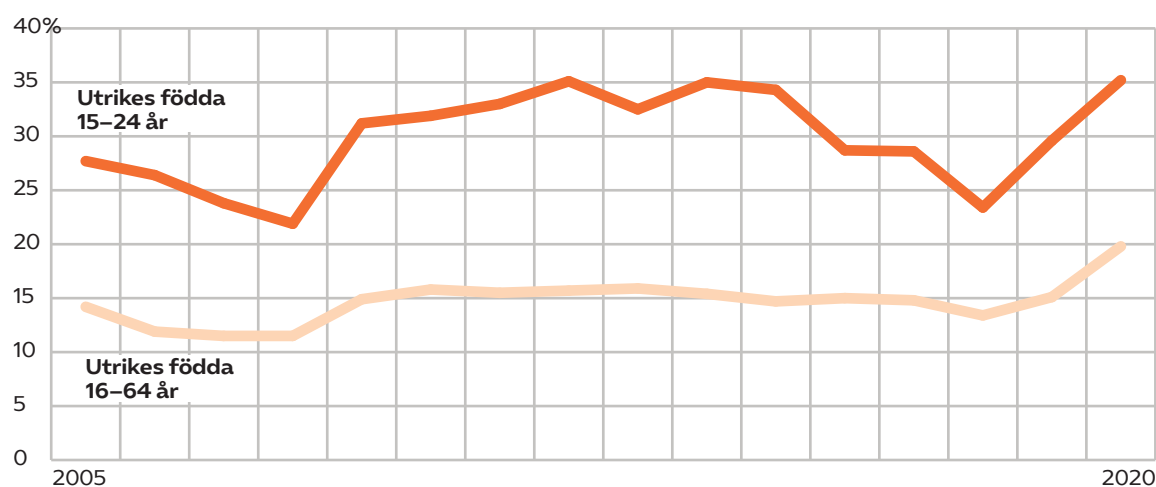
²¹ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

Sverige tredje högst ungdomsarbetslöshet, kvartal 2 2020 (< 25 år, procent)²²

Utrikes födda möter precis som unga en svår arbetsmarknad och drabbas hårt när jobben försvinner inom tjänstesektorn och andra centrala branscher. Arbetslösheten bland utrikes födda i åldrarna 16–64 år var 19,8 procent under tredje kvartalet, och bland unga personer som är födda utanför Sverige var arbetslösheten hela 35,2 procent.²³

Arbetslöshet bland utrikes födda²⁴

²² Eurostat

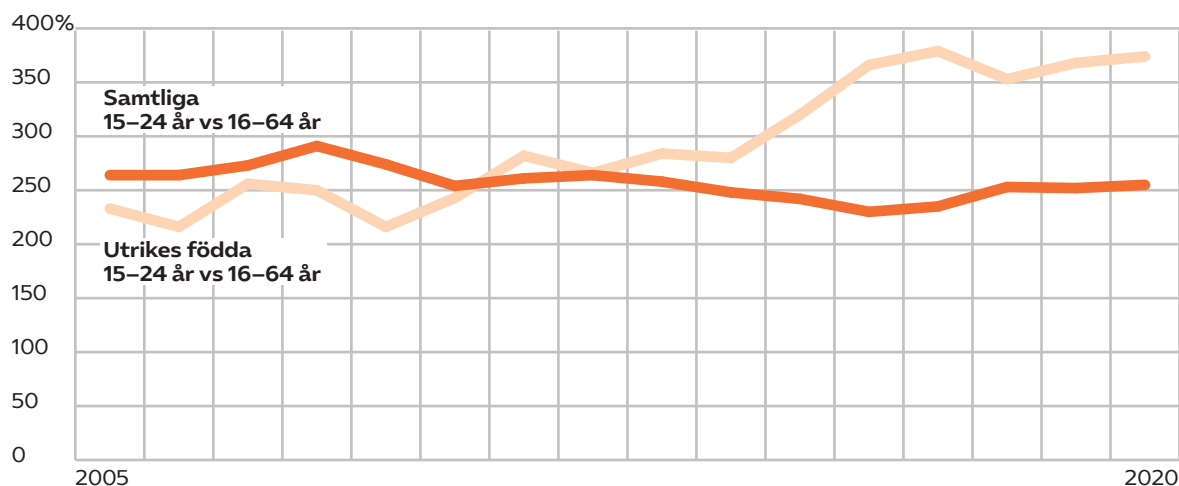
²³ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

²⁴ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

2.2 Svensk arbetsmarknad är starkt tudelad

Hela arbetsmarknaden har påverkats av den lågkonjunktur som drabbat Sverige, men högst arbetslöshet hittas bland unga och utrikes födda. Så har det varit under lång tid – dessa grupper möter en helt annan verklighet på arbetsmarknaden än vuxna svenskar. Bilden nedan visar att arbetslösheten bland unga är ca 250 procent av arbetslösheten bland äldre, och bland utrikes födda är drygt 350 procent av inrikes föddas arbetslöshet. Tudelningen är mycket tydlig, och läget för utrikes födda har därtill kontinuerligt förvärrats sedan 2005.²⁵

Arbetslöshet bland unga och utrikes födda relativt i hela befolkningen²⁶

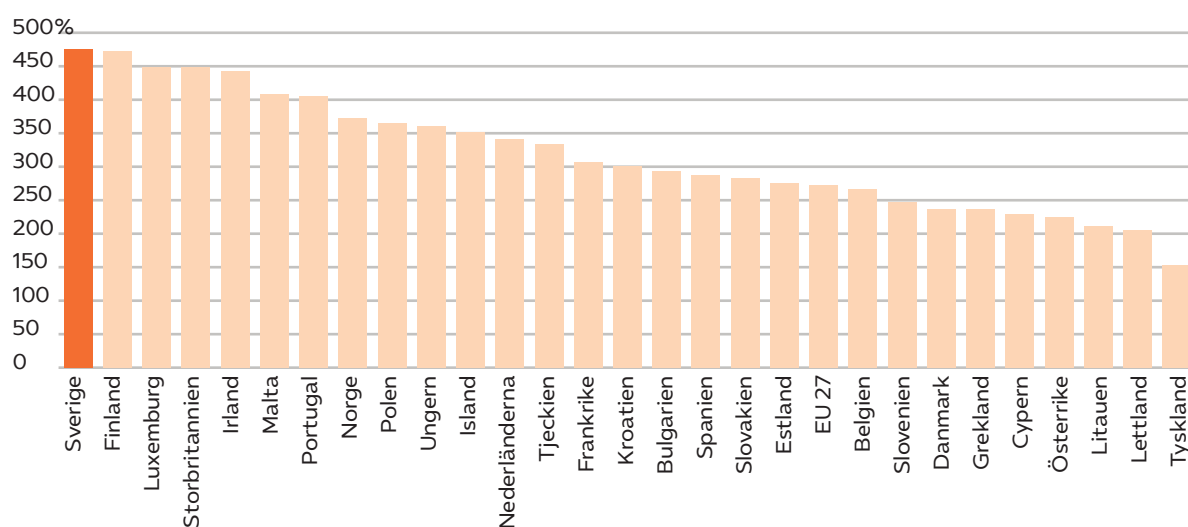

Även ur detta perspektiv klarar sig Sverige sämre än andra länder. Förhållandet mellan ungas och andras arbetslöshet är större i Sverige än i något annat EU-land. I diagrammet på nästa sida används statistik för andra kvartalet, som är den senast tillgängliga hos Eurostat.

²⁵ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

²⁶ SCB, Arbetskraftsundersökningarna.

Ungdomsarbetslöshet i förhållande till övrig arbetslöshet (under 25 vs över 25)²⁷

2.2.1 Framgångsexemplet Tyskland

Medan Sverige märker ut sig genom hög arbetslöshet bland unga och en mycket tydligt uppdelad arbetsmarknad där unga möter en helt annan verklighet än personer över 25 år, ser situationen i Tyskland helt annorlunda ut. Tysklands ekonomi föll med drygt 10 procent under andra kvartalet, något mer än Sveriges.²⁸ Men endast 6,4 procent av ungdomarna var arbetslösa, lägst andel av alla EU-länder. Dessutom var ungdomsarbetslösheten inte särskilt mycket högre än arbetslösheten bland vuxna (se bilden ovan). Tyskland sticker alltså ut som ett föregångsland. Vad är det som skapar den här framgången i Tyskland?

Tyskland har under många år uppmärksammats för sina låga ungdomsarbetslöshet. En mycket viktig förklaring är att Tyskland har ett omfattande lärlingsystem, där de som är lärlingar räknas som sysselsatta (och mottar lön). En annan fördel är att ungdomarna tillbringar så stor del av sin studietid på företagen att de är mycket välbekanta för företaget när de är färdigutbildade.²⁹ Enligt en rapport från Statskontoret har lärlingssystemet stor effekt på nivån på ungdomsarbetslösheten i Tyskland.³⁰

²⁷ Eurostat och egna beräkningar

²⁸ Fredrik Haglund, "Coronakrisen: EU-ekonomin krympte med 12 procent". [Europaportalen](#). 2020-07-31.

²⁹ Tysk-Svenska Handelskammaren, "Därför är ungdomsarbetslösheten så låg i Tyskland". Web. 2012-06-08.

³⁰ Statskontoret, Jämförbarhet i arbetsmarknadsstatistik för unga – Metodologiska och institutionella skillnader mellan några utvalda länder (2010:11) 2010.

Därtill har Tyskland ett antal arbetsmarknadspolitiska åtgärder som hindrar unga att bli arbetslösa. För unga utan godkända gymnasiebetyg finns yrkesförberedande program att gå. I flera delstater finns s.k. Yrkeskollegium, som plockar upp unga utan slutbetyg. På så sätt stöttas en grupp unga som annars löpt hög risk att hamna i utanförskap.³¹

Till sist gynnas unga av att arbetsmarknaden totalt sett är välfungerande. Detta kan i hög utsträckning knytas till faktorer som ett välanvänt system med korttidsarbete som förhindrar stora uppsägningar i kristider (de anställda går ned i tid men studerar under tiden) samt så kallade Minijobs där det är möjligt att jobba deltid till en låg lön utan att alls betala skatt.³²

2.3 Att mäta ungdomsarbetslöshet

Metoden enligt vilken arbetslöshet mäts brukar emellanåt kritiseras, inte minst just när arbetslösheten bland unga har ökat.³³ Alla som inte arbetar men som aktivt (under mätveckan) sökt arbete räknas som arbetslösa. Det gör att många heltidsstuderande ingår i arbetslösheten, och att arbetslösheten blir högre än den annars hade varit.

Arbetslösheten bland unga är enligt dagens metod 22,4 procent. Skulle alla arbetssökande heltidsstudenter räknas bort så skulle arbetslösheten istället vara 16 procent. Å andra sidan finns många unga som är utan arbete och som både vill och skulle kunna arbete men som inte räknas, eftersom de inte aktivt sökt arbete just under mätveckan. Om alla dessa också skulle räknas, så skulle ungdomsarbetslösheten vara 34 procent. Så hög andel av alla unga som vill arbeta är nämligen utan arbete. Räknar man bort heltidsstudenterna från den gruppen nås nivån 30 procent. Bilden på nästa sida illustrerar effekten av olika mätmetoder.³⁴

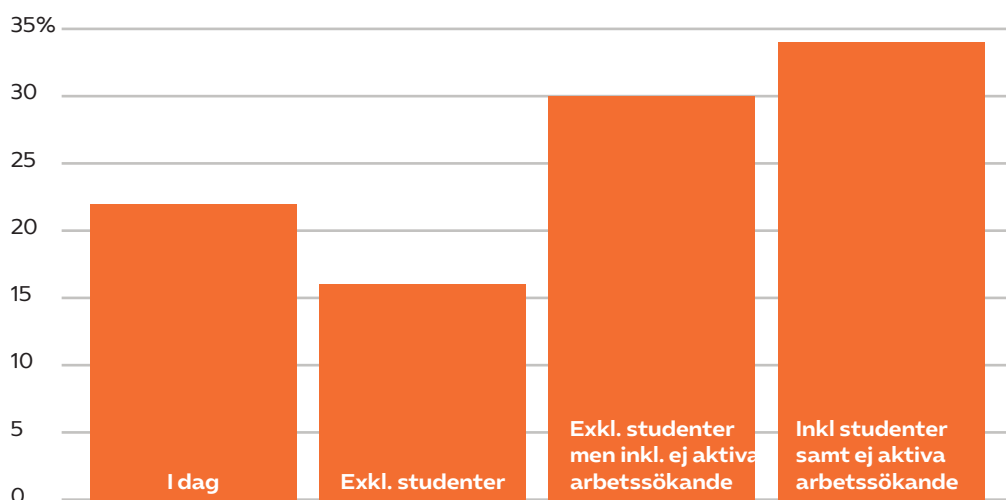
31 Tysk-Svenska Handelskammaren, "Därför är ungdomsarbetslösheten så låg i Tyskland" 2012.

32 Tysk-Svenska Handelskammaren "Därför är ungdomsarbetslösheten så låg i Tyskland". 2012; Edward Hamilton, **Så vann Tyskland EM-guldet i jobbskapande – Lärdomar för Sverige?** Svenskt Näringsliv. 2016.

33 Se exempelvis: Saco, Ungdomsarbetslöshet – mått, orsaker och politik. 2013; PM Nilsson, "Myten om arbetslösheten". **Dagens Industri**. 2020-09-14.

34 SCB, **Arbetskraftsundersökningarna** och egna beräkningar

Olika sätt att mäta ungdomsarbetslöshet (kvartal 3 2020)³⁵

Det är tydligt att det går att använda statistiken på flera olika sätt. Men det finns starka skäl att fortsätta räkna enligt nuvarande metod:

- Hela EU använder samma metod, och siffrorna är därför jämförbara.
- Att studerande på gymnasium eller högskola inte hittar arbete är viktigt att fånga upp, eftersom den arbetslivserfarenhet de får från ett tillfälligt arbete är värdefull. Den erfarenheten är särskilt viktig för grupper som av olika anledningar inte har ett starkt nätverk med sig hemifrån eller som har svårt att nå höga betyg.
- Statistiken är viktigt för att hitta obalanser på arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att veta om vissa grupper systematiskt har svårare att hitta jobb än andra.
- Statistiken syftar inte till att identifiera personer med försörjningssvårigheter, därför är det inget relevant argument i den här diskussionen att unga ändå bor hemma eller kan leva på sitt studiemedel.

Därtill bekräftas allvaret i den höga ungdomsarbetslösheten av siffror från Arbetsförmedlingen. Mellan mars och september har över 100 000 unga (18–24 år) skrivit in sig på Arbetsförmedlingen.³⁶ Att vara utan arbete tidigt i sitt arbetsliv är också förenat med negativa konsekvenser, ofta under en lång tid framöver. I nästa kapitel redogörs för vilka konsekvenser som forskningen har kunnat fastslå.

³⁵ SCB, Arbetskraftsundersökningarna och egna beräkningar

³⁶ Andreas Lindberg "Över 100.000 inskrivna på Arbetsförmedlingen sedan coronakrisen startade". *Dagens Nyheter*. 2020-09-23.

3. Riskfyllt att börja sitt arbetsliv utan arbete

Att inleda sitt arbetsliv som arbetslös har flera långsiktigt negativa konsekvenser. I det förra avsnittet redovisades att unga tillsammans med utrikes födda har drabbats mycket hårt under Coronakrisen. De drabbas dock inte bara hårt under själva lågkonjunkturen. De negativa ekonomiska, hälsomässiga och sociala konsekvenserna av arbetslösheten riskerar att bli mer långvariga än för vuxna.³⁷

Generaldirektören för International Labour Organization (ILO), Guy Rider, varnar för en ekonomisk kris orsakad av COVID-19 som kommer att drabba ungdomar hårdare och snabbare än någon annan grupp:

"The COVID-19 economic crisis is hitting young people – especially women – harder and faster than any other group. If we do not take significant and immediate action to improve their situation, the legacy of the virus could be with us for decades. If their talent and energy is side-lined by a lack of opportunity or skills it will damage all our futures and make it much more difficult to re-build a better, post-COVID economy,"³⁸

Det finns en hel del forskning som fastslår tydliga ekonomiska och sociala konsekvenser av arbetslöshet i unga år, även om stigmat förknippat med arbetslöshet är lägre när man är utan arbete under lågkonjunktur än under högkonjunktur.³⁹ Det är tydligt att effekterna, särskilt om arbetslösheten tillåts pågå länge, riskerar att märkas i decennier.

Lägre inkomst och ökad risk för arbetslöshet många år senare.

- Arbetslöshet direkt efter gymnasiet är associerat med tre procentenheter högre arbetslöshet och 17 procent lägre årsinkomst fem år efter studenten, jämfört med de som får jobb direkt efter gymnasiet.⁴⁰ Perioder av arbetslöshet som ung riskerar också att radera positiva effekter av tidigare anställningar.⁴¹ På så sätt skapar tidig arbetslöshet en kedja av effekter.
- Arbetslöshet direkt efter avslutad högskoleutbildning drabbar ungdomar ännu hårdare. Personer som är arbetslösa vid examen från högskolan har i genomsnitt 30 procent lägre årlig arbetsinkomst fem år senare, än de som fått arbete efter examen.⁴²

37 Niall O'Higgins "The impact of the economic and financial crisis on youth employment". ILO Employment Working Paper No. 70. 2010.

38 ILO, *More than one in six young people out of work due to COVID-19*. 2020.

39 Anna Brydsten, "Yesterday once more? Unemployment and health inequalities across the life course in northern Sweden". Umeå University, 2017.

40 Oskar Nordström Skans, "Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter?" Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. 2004.

41 Doiron; Gørgens, "State dependence in youth labor market experiences and the evaluation of policy interventions". *Journal of Econometrics* 145:1-2. 2008.

42 Marie Gartell, "Har arbetslöshet i samband med examen från högskolan långsiktiga effekter?". Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. 2009.

Färre unga får sommarjobb i privat tjänstesektor under lågkonjunkturer.⁴³

- Under coronakrisen sommaren 2020 minskade antalet sommarjobb i privat sektor, tex med 30 procent i Stockholm i jämförelse med sommaren 2019. Det gör att färre gymnasieungdomar får chansen att knyta kontakter med framtida arbetsgivare.
- Elever på gymnasiets yrkesprogram som förlorar arbetsplatskontakter inom en relevant bransch får svårare att matchas till varaktig anställning inom sitt yrke. Det leder till lägre samsättning och lägre arbetsinkomster.

Risk för mental och fysisk ohälsa på lång sikt

- Ökad risk för social utestängning och minskad framtidsoptimism.⁴⁴
- Stark korrelation med sämre mental hälsa ända upp i 40-årsåldern.⁴⁵
- Att varken arbeta eller studera som ung är associerat med stark psykisk ohälsa och risk för suicid och självska debeteenden.⁴⁶
- Unga män som drabbas av så lite som en månads arbetslöshet rapporterar ökade nivåer av funktionella, somatiska symptom i medelåldern, även när man kontrollerar för tidigare hälso problem och arbetslöshet senare i livet.⁴⁷
- Unga som varken arbetar eller studerar ägnar sig även i högre grad åt rökning och fysisk inaktivitet samt är mer sannolika att ha ohälsosamt hög BMI.⁴⁸

Konsekvenser för individens socioekonomiska utveckling

- Ett jobb ger viktiga sociala nätverk. Utan dessa riskerar brist på socialt stöd att uppstå, vilket är korrelerat med depression, högre dödlighet och lägre välbefinnande.⁴⁹
- Ett kausalt samband har påvisats mellan ökad ungdomsarbetslöshet och ökad brottslighet (däribland inbrott, stölder och drogrelaterad brottslighet).⁵⁰
- En följd av ökad identifiering med och deltagande i marginaliserade och avvikande subkulturer ger i sin tur ökad risk för droganvändning bland arbetslösa.⁵¹

43 Dagmar Müller, "Från skola till arbete – vikten av kontakter". SNS Analys 65. Oktober 2020.

44 Eurofund, Long-term unemployed youth: Characteristics and policy responses. 2017.

45 Mattias Strandh et. al., "Unemployment and mental health scarring during the life course". European Journal of Public Health 24:3. 2014.

46 Power et al., "The association between economic inactivity and mental health among young people: a longitudinal study of young adults who are not in employment, education or training". IR J Psychol Med 32:1. 2015.

47 Brydsten, "Yesterday once more?" 2017

48 Stewart et al., "Cancer-related health behaviours of young people not in education, employment or training ('NEET'): a cross-sectional study" BMC Cancer 17:165. 2017.

49 Brydsten "Yesterday once more?" 2017

50 Fougère et al., "Youth unemployment and crime in France" Journal of the European Economic Association 7:5. 2009.

51 Torild Hammer "Unemployment and use of drug and alcohol among young people: a longitudinal study in the general population" British Journal of Addiction 87:11. 1992.

4. Förslag för återhämtning och fler jobb

Unga människor, tillsammans med många utrikes födda, drabbas hårt av konjunkturedgångar. Pandemin har inneburit ett brant fall för svensk ekonomi, inte minst i de branscher där unga och utrikes födda ofta jobbar. Besöks- och upplevelsenäring samt kringliggande branscher i tjänstesektorn har sett en kraftig nedgång under 2020.

Konsekvenserna är också tuffa. Lägre livsinkomster och pensioner är en aspekt, uteblivna erfarenheter och andra sociala aspekter en annan. För att konsekvenserna inte ska bita sig fast är det viktigt att sysslolösheten bryts.

För att underlätta etableringen på arbetsmarknaden för unga och utrikes födda behöver svensk ekonomi och arbetsmarknad snabbt återhämta sig från den dramatiska nedgång som blev följden av Coronapandemin. Fler arbetstillfällen behöver skapas i tjänstenäringen där många unga jobbar och får sitt första jobb. Därtill behöver fler unga och utrikes födda vara redo att möta arbetsmarknaden med en färdig gymnasieutbildning. Därför föreslår Almegas tio skarpa reformer för att underlätta för unga och utrikes födda att etablera sig.

1. Sänkt tjänstemoms. För att få igång konsumtionen bör moms på tjänster halveras under en period om sex månader. Då ökar aktiviteten i för unga och utrikes födda viktiga branscher.⁵²

2. Sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Almega har länge förespråkat att kostnaden för att anställa behöver vara lägre. Att anställa är alltid ett risktagande och om den risken kan sänkas skulle fler företag våga anställa, inte minst i det ekonomiska läge som Sverige nu kommer att befinna sig i under en tid. Almega är därför mycket positiva till att regeringen hör samman detta i budgetpropositionen inför 2021 (i skrivande stund är utfallet av regeringens förslag inte givet).

3. Gör gymnasieskolan obligatorisk. Det blir allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden för den som inte har en fullständig gymnasieutbildning. Samtidigt är genomströmningen i gymnasieskolan alltför låg, ungefär en av fem unga slutför inte utbildningen.⁵³ Särskilt stort är problemet bland unga födda utanför Sverige. Regeringen bör därför se över olika alternativ för att fler ska genomgå gymnasiet, genom att utreda förslag om obligatorisk gymnasieutbildning eller genom att koppla alla typer av ekonomiska ersättningar som kan utgå till personer i en viss åldersgrupp till krav på att återgå till skolan och slutföra gymnasieutbildningen. På så sätt får också kommunerna större möjligheter att stärka genomströmningen.

4. Fler sommarjobb för unga i privata näringslivet. Regeringen och kommunerna har hittills satsat stort på kommunala sommarjobb för unga. Vi föreslår riktade stöd för sommarjobb i privata sektorn, speciellt i de branscher i tjänstesektorn som anställer flest unga. Detta är särskilt viktigt under lågkonjunkturer. Det leder också till stärkt samverkan mellan gymnasieskolan och

⁵² Almega, Så kickstartar vi tjänstesektorn. 2020.

⁵³ Skolverket, Uppföljning av gymnasieskolan 2019. 2019.

företagen. Bara genom ett samarbete, där elever får tillgång till näringslivet, kan eleverna skaffa sig de handlingskompetenser som tjänsteföretag efterfrågar.⁵⁴

5. Fler lärlingsutbildningar. För att underlätta arbetsmarknadsinträdet för såväl unga som utrikes födda personer som saknar arbetslivserfarenhet bör andra möjligheter att skaffa sådana erfarenheter stärkas, vilket inte minst de tyska erfarenheter visar. Det behövs fler lärlingsutbildningar, lärlingsanställningar och fler praktik- och traineeplatser.

6. Reformera Arbetsförmedlingen. När ungdomar blir arbetslösa ska de så snabbt som möjligt få välja en fristående leverantör som matchar till jobb och utbildning. Genom att återupprätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken får ungdomar snabbare och effektivare stöd än vad som är fallet idag. Almega vill att stödbehovet ska avgöra vilka insatser den arbetslösa får ta del av, inte hur länge unga varit arbetslösa.

7. Förbättra matchningen till studier och bygg ut arbetsmarknadsutbildningen. Almega stöder regeringens budgetförslag att arbetslösa ska få studera med aktivitetsstöd. Tillsammans med studiestartsstödet skapas gynnsamma ekonomiska förutsättningar för unga arbetslösa som vill studera. Arbetsmarknadsutbildningen är den mest flexibla utbildningsformen eftersom den inte kräver att de arbetslösa har gymnasiekompetens. När antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen fördubblas behövs nya utbildningar som leder till att unga får jobb.

8. Inför etableringsjobben snarast. Införandet av etableringsjobben för nyanlända och långtidsarbetslösa har försenats med flera år. Detta missgynnar unga som vill jobba. Trots att etableringsjobben enligt januariavtalet mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna skulle ha varit på plats 1 juli 2020 finns ännu ingen tidplan när de ska lanseras. Etableringsjobben bedöms leda till minst 10 000 nya jobb för unga, nyanlända och arbetslösa. En av fördelarna är att bemaningsföretagen som anställer många unga ska omfattas av reformen.

9. Stödet till nyföretagande behöver stärkas. Särskilt under mitten på 2010-talet blev det populärt bland unga att starta eget företag. Trots coronakrisen är det önskvärt att nyföretagandet bland unga på nytt ökar. Bara genom stärkt nyföretagande kan Sverige bli ett ledande företagandeland. Det stöd som Nyföretagarcentrum, Ung företagsamhet och andra fristående aktörer ger till unga företagare måste utökas och inte skäras ned.

10. Modernisera arbetsrätten. Ett skäl att unga riskerar arbetslöshet, inte minst i tider av ekonomiska nedgångar, är att de drabbas av olika aspekter av den svenska arbetsrätten. Dels föredrar många arbetsgivare att inte tillsvidareanställa unga eftersom det kan vara svårt att avsluta en sådan anställning, dels står unga ofta först i kö att bli av med sin anställning när neddragningar behöver göras. Därför vill Almega se en moderniserad arbetsrätt där kompetens i högre grad styr vem som får behålla arbetet.

54 Kompetenser för handlingskraft. Baskunskaper viktig grund men handlingskompetenser gör skillnaden, sidan 16. Rapport från Almega 2011.

Källförteckning

Almega. **Frigör hemtjänsterna! Så skapar vi fler RUT-jobb.** 2019. Kan nås via: <https://www.almega.se/app/uploads/2019/10/almega-frigor-hemtjansterna-oktober-2019.pdf>

Almega. **Så kickstartar vi tjänstesektorn.** 2020. Kan nås via: https://www.almega.se/app/uploads/2020/09/2020_09_17aterstart.pdf

Arbetsförmedlingen. **Jobbgarantin för ungdomar.** Web. Kan nås via: <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssokande/extra-stod/att-delta-i-program/jobbgarantin-for-ungdomar>

Brydsten, Anna. Yesterday once more? Unemployment and health inequalities across the life course in northern Sweden. **Department of Public Health and Clinical Medicine Epidemiology and Global Health, Umeå University.** 2017. Kan nås via: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1142489/FULLTEXT01.pdf>

Doiron, Denise; Gørgens, Tue. State dependence in youth labor market experiences and the evaluation of policy interventions. **Journal of Econometrics** 145:1-2. 2008. Sidorna 81-97. Kan nås via: <http://people.anu.edu.au/tue.gorgens/papers/sdpolicyV4.pdf>

Eurofund. **Long-term unemployed youth: Characteristics and policy responses.** 2017. Kan nås via: <https://www.eurofound.europa.eu/sv/publications/report/2017/long-term-unemployed-youth-characteristics-and-policy-responses>

Eriksson, Sandra. Träningskedja stänger ner alla sina gym på grund av corona. **Allt om Stockholm.** 2020-03-12. Kan nås via: <https://alltomstockholm.se/sport/halsa-och-motion/traningskedja-stanger-corona/>

Folkhälsomyndigheten. **Bekräftat fall i Jönköping av nya coronaviruset (2019-nCov).** 2020-01-31. Web. Kan nås via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/januari/bekraftat-fall-av-nytt-coronavirus-i-sverige/>

Folkhälsomyndigheten, Lärosäten och gymnasieskolor uppmanas nu att bedriva distansundervisning. 2020-03-17. Kan nås via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/larosaten-och-gymnasieskolor-uppmanas-nu-att-bedriva-distansundervisning/#:~:text=Folkh%C3%A4lsomyndigheten%20rekommenderar%20att%20undervisningen%20i,ocks%C3%A5%20%C3%A4ros%C3%A4ten%2C%20yrkesh%C3%B6gskolan%20och%20komvux>

Fougère et al. Youth unemployment and crime in France. **Journal of the European Economic Association** 7:5. 2009. Sidorna 909-938. Kan nås via: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1162/JEEA.2009.7.5.909>

Galte Schermer, Isabelle. Ungdomsarbetslöshet. **Ekonomifakta.** 2020-09-15. Kan nås via: <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Ungdomsarbetsloshet-per-manad/>

Gartell, Marie. Har arbetslöshet i samband med examen från högskolan långsiktiga effekter? **Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.** 2009. Kan nås via: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2009/r09-08.pdf>

Haglund, Fredrik. Coronakrisen: EU-ekonomin krympte med 12 procent. **Europaportalen.** 2020-07-31. Kan nås via: <https://www.europaportalen.se/2020/07/coronakrisen-eu-ekonomin-krympte-med-12-procent>

Haglund, Fredrik. Eurostat: Störst arbetslöshetsökning i Sverige. **Europaportalen**. 2020-07-31. Kan nås via: <https://www.europaportalen.se/2020/07/eurostat-hogst-arbetsloshetsokning-i-sverige>

Hamilton, Edward. **Så vann Tyskland EM-guldet i jobbskapande – Lärdomar för Sverige?** Svenskt Näringsliv; Stockholm. 2016. https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/sa_vann_tysklandpdf_1007150.html/BINARY/Sa_vann_Tyskland.pdf

Hammer, Torild. Unemployment and use of drug and alcohol among young people: a longitudinal study in the general population. **British Journal of Addiction** 87:11. 1992. Sidorna 1571-1581. Kan nås via: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1360-0443.1992.tb02665.x>

International Labour Organization. **More than one in six young people out of work due to COVID-19**. 2020-05-27. Kan nås via: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_745879/lang--en/index.htm

Justitiedepartementet. **Förbud mot allmänna sammankomster eller offentliga tillställningar med fler än 50 deltagare**, 2020-03-27. Kan nås via: <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/03/forbud-mot-allmanna-sammankomster-eller-of-fentliga-tillstallningar-med-fler-an-50-deltagare/>

Lindberg, Andreas. Över 100.000 inskrivna på Arbetsförmedlingen sedan coronakrisen startade. **Dagens Nyheter**. 2020-09-23. Web. Kan nås via: <https://www.dn.se/ekonomi/over-100-000-inskrivna-pa-arbetsformedlingen-sedan-coronakrisen-startade/>

Nilsson, PM. Myten om ungdomsarbetslöshet. **Dagens Industri**. 2020-09-14. Kan nås via: <https://www.di.se/ledare/myten-om-ungdomsarbetsloshet/>

Nordström Skans, Oskar. Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter? Rapport 2004:13. **Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering**. 2004. Kan nås via: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2004/r04-13.pdf>

O'Higgins, Niall. The impact of the economic and financial crisis on youth employment: Measures for labour market recovery in the European Union, Canada and the United States. **ILO Employment Working Paper No. 70**. 2010. Sidorna 1-80. Kan nås via: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--ed_emp/documents/publication/wcms_154365.pdf

Power et al. The association between economic inactivity and mental health among young people: a longitudinal study of young adults who are not in employment, education or training. **Ir J Psychol Med** 32:1. 2015. Pages 155-160. Kan nås via: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30185278/>

Saco. **Ungdomsarbetslöshet – mått, orsaker och politik**. 2013. Kan nås via: <https://www.saco.se/opinion/rapporter/ungdomsarbetsloshet--matt-orsaker-och-politik/>

Skolverket. **Uppföljning av gymnasieskolan 2019**. 2019. Kan nås via <https://www.skolverket.se/getFile?file=4094>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Arbetskraftsundersökningarna**. 2019. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-ef-ter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Arbetskraftsundersökningarna: Kvartal 2. 2020.** <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-augusti-2020/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Anställda 16-64 år efter Yrke (SSYK 2012), ålder, år och näringsgren SNI 2007.** Yrkesregistret med yrkesstatistik. 2014. Kan nås via: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/yrkesregistret-med-yrkesstatistik/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Anställda (yrkesregistret) 16-64 år efter Yrke (SSYK 2012), år och födelseregion.** Yrkesregistret med yrkesstatistik. 2014. Kan nås via: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/yrkesregistret-med-yrkesstatistik/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **BNP-indikatorn: Kraftig nedgång andra kvartalet 2020.** 2020. Kan nås via: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper-kvartals-och-arsberakningar/pong/statistiknyhet/nationalrakenskaper-2a-kvartalet-2020/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Förvärvsarbetande efter näringsgren (SNI 2007).** Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik. Kan nås via: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/>

Statistiska Centralbyrån, SCB. **Undersköterska är Sveriges vanligaste yrke.** Yrkesregistret med yrkesstatistik. 2018. Kan nås via: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/yrkesregistret-med-yrkesstatistik/pong/statistiknyhet/yrkesregistret-med-yrkesstatistik-20182/>

Statskontoret. **Jämförbarhet i arbetsmarknadsstatistik för unga – Metodologiska och institutionella skillnader mellan några utvalda länder (2010:11).** 2010. <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2010/201011.pdf>

Stewart et al. Cancer-related health behaviours of young people not in education, employment or training ('NEET'): a cross-sectional study. **BMC Cancer** 17:165. 2017. Kan nås via: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28253843/>

Strandh, Mattias et. al. Unemployment and mental health scarring during the life course. **European Journal of Public Health** 24:3. 2014. Sidorna 440-445. Kan nås via: <https://academic.oup.com/eurpub/article/24/3/440/477204>

Tysk-Svenska Handelskammaren, **Därför är ungdomsarbetslösheten så låg i Tyskland.** Web. 2012-06-08. Kan nås via: <https://www.handelskammer.se/nyheter/darfor-ar-ungdomsarbetslosheten-sa-lag-i-tyskland>

